

Zorganizowana grupa i związek przestępczy (art. 258 § 1 KK)

Sławomir Joachimiak*

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest problematyka dotycząca przestępstwa uregulowanego w art. 258 § 1 KK. W treści pracy przedstawione zostaną cechy charakterystyczne wspólne dla zorganizowanej grupy oraz związku mających na celu popełnienie przestępstwa, a także cechy każdej z wymienionych form organizacyjnych. Zwrócona zostanie uwaga na różnice dotyczące definiowania każdej z omawianych form działalności przestępczej. W konkluzji zaprezentowane zostaną propozycje nowego ujęcia zorganizowanej grupy przestępczej oraz związku przestępczego jako dwóch oddzielnych typów przestępstw, umiejscowionych w odrębnych jednostkach redakcyjnych, z niezależnymi i różnymi sankcjami za ich naruszenie, jako uwidocznienie stopnia społecznej szkodliwości każdego z tych typów przestępstw oraz, alternatywnie, rezygnację z penalizacji udziału w związku przestępczym.

Słowa kluczowe: przestępstwo przeciwko porządkowi publicznemu, zorganizowana grupa przestępcza, związek mający na celu popełnienie przestępstwa, przestępczość zorganizowana, związek przestępczy

Przestępczość zorganizowana zawsze stanowiła poważne zagrożenie dla porządku prawnego¹, m.in. ze względu na cel, w jakim zostaje powołana do życia, czyli popełnianie przestępstw, najczęściej o dużym ciężarze gatunkowym (ta-

* Doktor, asystent sędziego w Sądzie Okręgowym w Kaliszu.

¹ Por. M. Bryła, *Porozumienie, zorganizowana grupa, związek przestępczy jako formy organizacyjne przestępczości zorganizowanej*, Prok. i Pr. 2000, Nr 3, s. 26.

kich jak hazard, prostytutka, pornografia, wzięcie zakładnika, wymuszenie rozbójnicze, handel ludźmi, przedmiotami, których posiadanie co do zasady jest zabronione lub uzyskanymi w wyniku przestępstwa²⁾ oraz z zamiarem uzyskania korzyści majątkowych (w tym przede wszystkim szeroko rozumiana przestępczość gospodarcza³⁾ o znacznej czy nawet wielkiej wartości. O niebezpieczeństwie, jakie zorganizowane grupy i związki przestępcze stwarzają dla społeczeństwa, świadczą ich cechy charakterystyczne, za które uważa się trwałość działania, zamiar popełnienia najczęściej więcej niż jednego przestępstwa i celowe podejmowanie działań w tym kierunku oraz wspomniany ciężar gatunkowy tych przestępstw, wysokość groźących lub wyrządzonych szkód, ilość osób tworzących grupę, podział ról między nimi, przywództwo, gromadzenie środków służących do popełniania przestępstw (czy też organizowania miejsc służących do przetrzymywania łupu)⁴⁾, zawodowy charakter działalności związku czy grupy (co przekłada się często na osiąganie stałego dochodu, wpływa na znaczne zwiększenie szkodliwości społecznej ich działalności)⁵⁾. Członkowie grup i związków przestępczych nie przebiegają w środkach dla osiągnięcia przestępczego celu, nie stroniąc od stosowania przemocy, gróźb bezprawnych, korupcji, aktów terrorystycznych. Z tych chociażby względów problematyka ta zasługuje na poświęcenie jej szczególnej uwagi.

Przestępczość zorganizowaną ujmuje się w dwojaki sposób. W ujęciu faktycznym polega na popełnieniu jakiegokolwiek przestępstwa w szczególnej konfiguracji podmiotowej, a mianowicie wykorzystując do tego utworzoną w tym celu uporządkowaną strukturę personalną⁶⁾. W ujęciu formalnym jest to szczególnego rodzaju zachowanie, odpowiadające przestępstwu ustawowemu⁷⁾, w odróżnieniu od popełnienia przestępstwa w formie tzw. luźnej grupy⁸⁾, nazywanej czasami szajką⁹⁾, działającej bez charakterystycznego dla wymienionych w art. 258 § 1 KK grup przestępczych zorganizowania struktury¹⁰⁾. Oprócz

²⁾ Por. J. Wojciechowska, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, G. Rejman (red.), Warszawa 1999, s. 982; R. Zawłocki, *Przestępczość zorganizowana w ujęciu materialnoprawnym*, [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności*, t. II, P. Wiliński (red.), Poznań 2005, s. 17; szerzej: K. Laskowska, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, E. Pływaczewski (red.), Warszawa 2011, s. 82-134.

³⁾ Por. Z. Ćwiąkałski, *Wybrane problemy wymiaru kary za przestępczość zorganizowaną*, Prok. i Pr. 2001, Nr 12, s. 7; R. Zawłocki, *op. cit.*; K. Laskowska, *op. cit.*

⁴⁾ Por. wyroki SA w Krakowie: z 7.12.2000 r., II AKa 184/00, KZS 2001, Nr 1, poz. 26, z 5.6.2002 r., II AKa 123/02, KZS 2002, Nr 7-8, poz. 46; wyrok SN z 2.2.2005 r., II KK 188/04, LEX nr 166549.

⁵⁾ Zob. Z. Ćwiąkałski, *op. cit.*, s. 9.

⁶⁾ Por. R. Zawłocki, *op. cit.*

⁷⁾ *Ibidem*; por. też: O. Krajniak, *Zorganizowane grupy przestępcze. Studium kryminalistyczne*, Warszawa 2011, s. 62, gdzie pisze się o zorganizowanej grupie w sensie faktycznym i prawnym.

⁸⁾ Por. O. Górniok, [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2005, s. 340.

⁹⁾ Por. wyrok SA w Krakowie z 21.3.2001, II AKa 28/01, KZS 2001, z. 4, poz. 26; M. Bojarski, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, M. Bojarski (red.), Warszawa 2015, s. 552.

¹⁰⁾ Mówi się również o zorganizowanej przestępczości w ujęciu funkcjonalnym – ze względu na sposób popełnienia przestępstwa, oraz strukturalnym – ze względu na stopień zorganizowania grupy, por. M. Bryła, *op. cit.*, s. 24-25; W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1937, s. 522.

charakteru czynów zabronionych popełnianych w ramach przestępczości zorganizowanej to przede wszystkim zorganizowanie się grupy osób zdecydowanych na popełnianie przestępstw (przestępstwa) świadczy o niebezpieczeństwie, jakie tego typu działalność przestępcza stwarza dla społeczeństwa. Trzeba przy tym zaznaczyć, iż zorganizowana grupa i związek przestępczy to pojęcia wyróżnione ze względu na wzajemną relację między członkami, a nie ze względu na sposób, w jaki przestępstwo popełniają, czy też jego rodzaj¹¹. W powiązaniu z niżej przedstawionymi cechami szczególnymi zorganizowanych grup i związków mających na celu popełnienie przestępstwa należy przyjąć, iż ta forma przestępczego współdziałania jest szczególnie niebezpieczna dla porządku prawnego i z tego względu zasługuje na kryminalizację jako przestępstwo *sui generis*¹².

Przedmiotem zainteresowania autora niniejszego artykułu jest druga ze wskazanych wyżej płaszczyzn zorganizowanej formy popełnienia przestępstwa, czyli przestępczość zorganizowana w ujęciu formalnym. Zgodnie z art. 258 § 1 KK, kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przepis ten penalizuje udział w zorganizowanej grupie przestępczej oraz w związku przestępczym. Celem ich zawiązania ma być popełnienie chociażby jednego przestępstwa lub przestępstwa skarbowego¹³, co wynika *expressis verbis* z treści przepisu („mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego”), przy czym dla bytu przestępstwa brania udziału w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego nie jest konieczne jego popełnienie (przestępstwo formalne)¹⁴. W przypadku jednego przestępstwa chodzić będzie głównie o popełnienie poważnego czynu zabronionego, wymagającego długich, czasochłonnych przygotowań, zaangażowania w nie większej ilości osób¹⁵. Jest to przestępstwo powszechne, którego podmio-

¹¹ Por. O. Krajniak, *op. cit.*

¹² Por. W. Makowski, *op. cit.*, s. 523; W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1978, s. 223.

¹³ Por. wyrok SA w Lublinie z 23.7.2002 r., II AKa 148/01, Prok. i Pr. wkt. 2003, Nr 4, poz. 21; R. Góral, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 144; wyrok SN z 16.1.2008 r., IV KK 389/07, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 116; A. Herzog, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R.A. Stefański (red.), Warszawa 2015, s. 1643; odmiennie por. wyrok SA w Krakowie z 21.3.2001 r., II AKa 28/01, KZS 2001, z. 4, poz. 26, wskazując, iż grono osób zawiązuje zorganizowaną grupę przestępczą z założeniem popełnienia możliwie wielu przestępstw, a nie jedynie pojedynczych, jednakże pogląd ten wyrażony został na tle innego stanu prawnego.

¹⁴ Por. wyrok SA w Poznaniu z 25.3.1999 r., II AKa 45/99, OSA 2000, Nr 2, poz. 15; wyrok SA w Krakowie z 19.12.2003 r., II AKa 257/03, KZS 2005, z. 4, poz. 41; wyroki SN: z 16.1.2008 r., IV KK 389/07, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 116 z 8.2.2011 r., IV KK 124/10, Prok. i Pr. 2011, Nr 9, poz. 8; A. Herzog, *op. cit.*; M. Bojarski, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, M. Bojarski (red.), Warszawa 2015, s. 552; wyrok SN z 24.11.2015 r., IV KK 364/15, LEX nr 1955514.

¹⁵ Por. Z. Ćwiąkalski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, A. Zoll (red.), Kraków 1999, s. 929.

tem może być każdy¹⁶, a przy tym trwale, gdyż stan bezprawności wywołany popełnieniem omawianego przestępstwa, powstały w wyniku przyłączenia się do organizacji przestępczej, trwa przez cały okres przynależności i ustaje wraz z jej opuszczeniem lub rozwiązaniem grupy¹⁷. Z brzmienia przepisu, którym wyrażono alternatywne czynności sprawcze, wynika, iż jest to przestępstwo o alternatywnie określonym znamieniu czasownikowym¹⁸, które może być popełnione w jeden ze wskazanych w nim sposobów, co sprawia, że jedna i ta sama grupa osób może stanowić alternatywnie grupę przestępczą albo związek przestępczy. *Prima facie* może pojawić się problem w zakresie powagi rzeczy osądzonej w przypadku jedoczesnego uczestnictwa w więcej niż jednej grupie lub związku przestępczym. W tej sytuacji indywidualizacja uczestnictwa w danej grupie przestępczej następuje poprzez dokładne określenie czynności czasownikowej, wskazanie miejsca, okoliczności popełnienia czynu, osób uczestniczących, ich funkcji w grupie. Na tym tle zauważyć trzeba, iż formułuje się trzy warunki konieczne do istnienia zorganizowanej grupy przestępczej, tj.: ustalenie składu osobowego grupy, ról pełnionych przez poszczególne osoby, ich hierarchii w grupie¹⁹.

Zachowanie sprawcy polega na braniu udziału w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym, przez co rozumieć należy co najmniej przynależność²⁰ do tej struktury, ze świadomością jej istnienia i celu do osiągnięcia, a także uczestniczenie w jej działalności bez względu na pełnione funkcje. Przynależność ta musi nieść ze sobą pewne cechy stałości i trwałości działalności z tym zastrzeżeniem, iż nie wymaga się stałości składu osobowego²¹. Nie wystarczy do tego pojedyncza współpraca z osobami wchodzącymi w skład grupy²². Nie wymaga się przy tym – ze względu na brak znamienia „czynny” – bezpośredniego udziału w popełnionym przestępstwie, a za wystarczającą uznaje się gotowość do podjęcia czynności służących funkcjonowaniu takiej grupy, ułatwianiu jej działalności i pozostawanie w jej struktu-

¹⁶ Por. M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, O. Górniok (red.), Warszawa 2004, s. 735; M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), Warszawa 2012, s. 1183; M. Bojarski, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, M. Bojarski (red.), Warszawa 2015, s. 551.

¹⁷ Por. wyrok SN z 8.2.2011 r., IV KK 124/10, Prok. i Pr. 2011, Nr 9, poz. 8; A. Herzog, *op. cit.*

¹⁸ Można również przyjąć, na tle aktualnej nauki prawa karnego, iż przepis określający tego rodzaju przestępstwa jest przepisem pluralnym – zawierającym różne normy sankcjonowane, decydujące o wyodrębnieniu wielu (w tym wypadku dwóch) typów czynów zabronionych, odpowiadających odtworzonym z nich normom sankcjonowanym, por. Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015, s. 217, przy czym uwagi autora dotyczą przestępstwa wieloodmianowego; por. też wyroki SN: z 11.4.2013 r., II KK 229/12, Legalis, 3.12.2015 r., II K 283/15, Prok. i Pr. 2016, Nr 3, poz. 13, przy czym orzeczenie to zapadło na tle przepisu art. 270 § 1 KK.

¹⁹ Por. wyrok SA we Wrocławiu z 2.3.2016 r., II AKa 33/16, LEX nr 2023588.

²⁰ Por. postanowienie SA w Lublinie z 27.1.1998 r., II AKz 34/98, OSA 1998, Nr 9, poz. 47; wyrok SA w Poznaniu z 25.3.1999 r., II AKa 45/99, OSA 2000, Nr 2, poz. 15; R. Góral, *op. cit.*, s. 442; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 555; A. Herzog, *op. cit.*, s. 1642; postanowienie SN z 24.11.2015 r., IV KK 364/5, Legalis.

²¹ Por. wyrok SA w Katowicach z 26.1.2006 r., II AKa 394/05, KZS 2006, z. 7-8, poz. 131.

²² Por. wyrok SN z 28.10.2008 r., V KK 141/08, Prok. i Pr. 2009, Nr 4, poz. 7.

rze²³. Nie wymaga się nawet pełnienia w grupie (związku) żadnej funkcji czy wykonywania powierzonych działań²⁴, a nawet wiedzy o szczegółach organizacji grupy, znajomości wszystkich osób ją tworzących, mechanizmów jej funkcjonowania²⁵. Tak będzie się działo na przykład w przypadku grupy działającej w Internecie.

Pojęcia „zorganizowana grupa” i „związek przestępczy” nie posiadają definicji legalnej, a ich interpretacja należy do orzecznictwa i doktryny, co wydawać się może w pewnym stopniu ułatwione ze względu na podobną regulację istniejącą pod rządami Kodeksu karnego z 1969 r. (dalej: DKK) od 20.11.1995 r.²⁶, a do pewnego stopnia z uwagi na regulacje Kodeksu karnego z 1932 r. oraz Kodeksu karnego z 1969 r. w brzmieniu obowiązującym do 20.11.1995 r., przewidujące odpowiedzialność karną za udział w związku przestępczym oraz obowiązujące pod rządami tych kodeksów uregulowania ustaw szczególnych²⁷. Niemniej występowały i występują na tym tle trudności interpretacyjne²⁸.

Językowo „grupę” definiuje się jako „pewną liczbę ludzi skupionych razem”, „pewną liczbę ludzi, którzy wspólnie coś robią”, „zbiorowość, której członkowie połączeni są jakąś więzią”²⁹, natomiast „związek” – jako „organizację skupiającą ludzi mających wspólne cele”³⁰.

Zorganizowana grupa jest niewątpliwie strukturą o mniejszym niż związek przestępczy stopniu zorganizowania³¹. Jest ona szczególną postacią porozumienia przestępczego, charakteryzującą się w przeciwieństwie do niego istnieniem, oprócz porozumienia, stałej więzi organizacyjnej członków³². Dla przy-

²³ Por. wyrok SA w Katowicach z 27.9.2001 r., II Aka 150/01, Prok. i Pr.-wkt. 2002, Nr 7-8, s. 30; wyrok SA w Krakowie z 19.12.2003 r., II Aka 257/03, KZS 2005, z. 4, poz. 41; M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, O. Górniok (red.), *op. cit.*; J. Skąta, *Normatywne mechanizmy zwalczania przestępczości zorganizowanej w świetle przepisów kodeksu karnego (część I)*, Prok. i Pr. 2004, Nr 7-8, s. 65; O. Górniok, *op. cit.*; M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), *op. cit.*

²⁴ Por. O. Górniok, *op. cit.*; wyrok SA w Katowicach z 25.4.2007 r., II Aka 431/06, KZS 2007, z. 7-8, poz. 88; wyrok SA we Wrocławiu z 5.2.2015 r., II Aka 2/15, LEX nr 1659163; M. Bojarski, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, M. Bojarski (red.), Warszawa 2015, s. 552.

²⁵ Por. wyrok SA w Krakowie z 19.12.2003 r., II Aka 257/03, KZS 2005, z. 4, poz. 41; wyrok SA w Katowicach z 25.4.2007 r., II Aka 431/06, KZS 2007, z. 7-8, poz. 88; wyrok SA we Wrocławiu z 10.1.2016 r., II Aka 328/15, LEX nr 2008333.

²⁶ W brzmieniu nadanym ustawą z 12.7.1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym (Dz. U. Nr 95, poz. 475); por. też wyrok SN z 16.11.2000 r., II KKN 381/00, Prok. i Pr.-wkt. 2001, Nr 5, poz. 1.

²⁷ Szerzej zob. R. Zawłocki, *op. cit.*, s. 18-19, z tym zastrzeżeniem, iż odpowiedzialność za udział w zorganizowanej grupie przestępczej przewidziana była również dekretem z 4.3.1953 r. o wzmoczeniu ochrony własności społecznej (Dz. U. Nr 17, poz. 68 ze zm.). Przepis § 3 lit. b) tego dekretu przewidywał zastrzoną odpowiedzialność karną za zagarnięcie mienia społecznego podczas działania w zorganizowanej grupie przestępczej.

²⁸ Por. A. Gaberle, *Przestępczość grupowa w Polsce jako zjawisko kryminologiczne i prawokarne*, CzPKINP 1998, z. 1-2, s. 75; M. Bryła, *op. cit.*, s. 32; J. Skąta, *op. cit.*, s. 55.

²⁹ Por. *Słownik języka polskiego*, M. Bańko (red.), t. II, Warszawa 2007, s. 64-65.

³⁰ *Ibidem*, s. 138.

³¹ Por. M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, O. Górniok (red.), *op. cit.*; O. Górniok, *op. cit.*, s. 1643.

³² Por. wyrok SA w Katowicach z 25.11.1997 r., II Aka 282/97, Prok. i Pr.-wkt. 1998, Nr 9, s. 18; wyrok SA w Krakowie z 21.3.2001, II Aka 28/01, KZS 2001, z. 4, poz. 26; J. Skąta, *op. cit.*, s. 58; O. Krajniak, *op. cit.*; wyrok SA we Wrocławiu z 1.10.2014 r., II Aka 144/14, LEX nr 1540996.

jęcia udziału w zorganizowanej grupie nie wystarcza zawarcie porozumienia w celu popełnienia przestępstwa w formie współsprawstwa, chociażby ustalono plan działania, uzgodniono szczegółowo między sobą podział ról, skoordynowano działania³³. Dlatego przez zorganizowaną grupę rozumie się grupę co najmniej 3 osób, które łączy wspólny cel popełnienia przestępstwa³⁴, przy czym nie wymaga się, aby cel ten był permanentnie realizowany; wystarczy dla przyjęcia zorganizowanej grupy przestępczej okresowe wykorzystywanie nadarżających się okazji³⁵. Słusznie się zatem przyjmuje, iż jest formą pośrednią pomiędzy porozumieniem a związkiem przestępczym³⁶. W grupie tej, jak już zasygnalizowano, istnieje wewnętrzna, podstawowa struktura organizacyjna³⁷. Może ona występować w formie kierownictwa grupy oraz osób wykonujących jego polecenia (struktura pionowa) albo w formie stałego grona uczestników koordynujących działalność według ustalonych reguł (struktura pozioma)³⁸. Strukturę tę łączy pewna trwałość jej istnienia³⁹, istnienie więzów organizacyjnych w ramach wspólnego porozumienia, planowanie popełniania przestępstw, akceptacja celów działania, gromadzenie narzędzi do popełniania przestępstw, podział ról⁴⁰, skoordynowany sposób działania⁴¹, a także wyszukiwanie miejsc do przechowywania łupów, powiązania socjologiczno-psychologiczne członków⁴². Jednocześnie nie wymaga się niezmienności składu grupy, określonego stopnia zorganizowania, szczegółowo określonych zasad przynależności, stażu członkowskiego, sankcji za naruszenie dyscypliny grupy⁴³.

³³ Por. wyrok SA w Krakowie z 5.10.2015 r., II Aka 134/15, LEX nr 1927536; por. też wyrok SA w Łodzi z 23.10.2006 r., II Aka 174/06, Prok. i Pr.-wkt. 2007, Nr 7-8, poz. 38.

³⁴ Por. wyrok SA w Poznaniu z 25.3.1999 r., II Aka 45/99, OSA 2000, Nr 2, poz. 15; wyrok SA w Krakowie z 19.12.2003 r., II Aka 257/03, KZS 2005, z. 4, poz. 41; A. Marek, *op. cit.*; A. Herzog, *op. cit.*

³⁵ Por. wyrok SA w Krakowie z 19.12.2003 r., II Aka 257/03, KZS 2005, z. 4, poz. 41; M. Bojarski, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, M. Bojarski (red.), Warszawa 2015, s. 552.

³⁶ Por. A. Gaberle, *op. cit.*, s. 80; M. Bryła, *op. cit.*, s. 31; J. Skąta, *op. cit.*, s. 54.

³⁷ Por. wyrok SA w Katowicach z 25.11.1997 r., II Aka 282/97, Prok. i Pr.-wkt. 1998, Nr 9, s. 18; wyroki SA w Krakowie: z 21.3.2001 r., II Aka 28/01, KZS 2001, z. 4, poz. 26, z 5.12.2007 r., II Aka 181/07, KZS 2008, z. 3, poz. 34; A. Herzog, *op. cit.*

³⁸ Zob. wyrok SA w Krakowie z 21.3.2001 r., II Aka 28/01, KZS 2001, z. 4, poz. 26; wyroki SA we Wrocławiu: z 1.10.2014 r., II Aka 144/14, LEX nr 1540996, z 2.12.2014 r., II Aka 350/14, LEX nr 1649354; wyrok SA w Łodzi z 22.9.2015 r., II Aka 145/14, LEX nr 1923894; wyrok SA we Wrocławiu z 20.10.2015 r., II Aka 250/15, LEX nr 1950398; por. jednak wyroki SA w Krakowie: z 5.12.2007 r., II Aka 181/07, KZS 2008, z. 3, poz. 34, wskazujący, że zorganizowaną grupę przestępczą wyróżnia i charakteryzuje widoczne przywództwo, oraz z 8.10.2008 r., II Aka 92/08, KZS 2008, z. 11, poz. 52, wskazujący, że dla stwierdzenia istnienia grupy przestępczej niezbędne jest ustalenie chociażby niewysokiego stopnia powiązań organizacyjno-hierarchicznych z wyraźnie wyodrębnionym ośrodkiem kierowniczo-decyzyjnym; por. J. Skąta, *op. cit.*, s. 58, gdzie autor wskazuje, iż w grupie występuje element kierownictwa, a zatem musi mieć ona swojego przywódcę.

³⁹ Por. J. Skąta, *op. cit.*, s. 59.

⁴⁰ Por. wyrok SA w Białymstoku z 10.2.2015 r., II Aka 266/14, KZS 2015, Nr 6, poz. 94. Czasami wskazuje się jednak, iż nie musi on być stały – por. wyrok SA w Poznaniu z 25.3.1999 r., II Aka 45/99, OSA 2000, Nr 2, poz. 15.

⁴¹ Por. A. Herzog, [w:] *op. cit.*; por. też wyrok SA w Łodzi z 23.10.2006 r., II Aka 174/06, Prok. i Pr.-wkt. 2007, Nr 7-8, poz. 38; wyrok SA w Białymstoku z 10.2.2015 r., II Aka 266/14, KZS 2015, Nr 6, poz. 94.

⁴² Por. wyrok SA w Białymstoku z 10.2.2015 r., II Aka 266/14, KZS 2015, Nr 6, poz. 94; szerzej: O. Krajniak, *op. cit.*, s. 76 i nast.; odmiennie: A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), Warszawa 2017, s. 386.

⁴³ Por. wyrok SA w Krakowie z 19.12.2003 r., II Aka 257/03, KZS 2005, z. 4, poz. 41.

Przez związek mający na celu popełnienie przestępstwa (związek przestępczy) rozumie się organizację zrzeszającą co najmniej 3 członków, których istnienie, ustrój, cel, co naturalne ze względu na ten ostatni element, ma charakter tajny⁴⁴. Jest to struktura o większym stopniu zorganizowania niż grupa przestępcza, posiadająca trwałe formy organizacyjne, oznaczone kierownictwo, określone zasady przyjmowania członków i dyscyplinę⁴⁵, z którą wiążą się określone skutki niewykonywania poleceń kierownictwa⁴⁶, ustalony program, podział funkcji i zadań, hierarchiczne podporządkowanie z możliwą kilkustopniową strukturą podporządkowania⁴⁷. Zwraca się również uwagę na konieczność ustalenia, czy w danym związku przestępczym przewidziane były rygory organizacyjne nakazujące wykonywanie poleceń wydanych przez przełożonych w grupie, z określonymi konsekwencjami odmowy ich wykonania, w odróżnieniu od dobrowolnego podporządkowania autorytetowi innej osoby w grupie, wynikającemu z porozumienia⁴⁸. *De lege lata* i co do zasady rodzaj związku mającego na celu popełnienie przestępstwa stanowić będzie struktura mafijna⁴⁹.

Dla odróżnienia zorganizowanej grupy przestępczej od związku przestępczego wskazuje się, oprócz wymienionej już różnicy w stopniu zorganizowania, sposób przyjmowania nowych członków. W związku przestępczym jest on sformalizowany⁵⁰, a zatem przyjęcie nowych członków jest pewnym procesem, w trakcie którego przechodzi się określone etapy inicjacji, przy czym dobór członków, ze względu na wyżej wskazane cechy związku, nie jest przypadkowy, następuje w formie selekcji kandydatów. Członkowie są zatem w specjalny sposób wprowadzani, zaprzysięgani, w odróżnieniu od zorganizowanej grupy, gdzie przyjęcie członków ma charakter luźny, oparty na kontaktach towarzyskich, środowiskowych⁵¹. Wskazuje się również, iż związek przestępczy „tworzy organizację trwałą i złożoną na większą skalę”⁵², w odróżnieniu od zorganizowanej grupy, która nie musi mieć trwałej, rozwiniętej struktury, a także długofalowego programu działania⁵³.

⁴⁴ Por. wyrok SN z 9.5.1983 r., Rw 409/83, OSPIKA 1984, Nr 6, poz. 128, z głosem R. Rogali; M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), *op. cit.*, s. 1184; por. też: O. Krajniak, *op. cit.*, s. 63.

⁴⁵ Por. wyrok SN z 27.10.1995 r., III KRN 122/95, Prok. i Pr-wkł. 1996, Nr 5, poz. 5; O. Górniok, *op. cit.*; wyrok SA w Katowicach z 26.1.2006 r., II AKa 394//05, KZS 2006, z. 7-8, poz. 131; A. Marek, *op. cit.*; M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), *op. cit.*; A. Herzog, *op. cit.*

⁴⁶ Por. wyrok SA w Katowicach z 14.10.1999 r., II AKa 221/99, Prok. i Pr-wkł. 2000, Nr 6, poz. 18; A. Marek, *op. cit.*, s. 255.

⁴⁷ Por. M. Klepner, *Pojęcie „zorganizowanej grupy” i „związku przestępczego” w świetle polskiego prawa i orzecznictwa*, CzPKiNP 2000, z. 2, s. 57.

⁴⁸ Por. wyrok SA w Katowicach z 14.10.1999 r., II AKa 221/99, Prok. i Pr-wkł. 2000, Nr 6, poz. 18, oraz M. Klepner, *op. cit.*

⁴⁹ Por. A. Gaberle, *op. cit.*; por. też stanowisko M. Bryły, *op. cit.*, s. 26, gdzie wskazuje się, że mafia jest najwyższym szczeblem zorganizowania przestępczego.

⁵⁰ Por. J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1997, s. 453-454; M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), *op. cit.*

⁵¹ Por. J. Wojciechowski, *op. cit.*; M. Kalitowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), *op. cit.*

⁵² Por. G. Rejman, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, G. Rejman (red.), Warszawa 1999, s. 609.

⁵³ Por. A. Marek, *op. cit.*

Z dotychczasowych wywodów wynika, iż związek przestępczy ze względu na bardziej profesjonalny stopień zorganizowania, „wyższą formę rozwoju”, trudniejsze warunki do ujawnienia jej istnienia i działalności, a także inwigilacji poprzez np. przedostanie się do jej wnętrza informatora policji, jest strukturą stwarzającą większe niebezpieczeństwo dla porządku prawnego. Z tym większym zagrożeniem, a co za tym idzie *in generalis* większą społeczną szkodliwością tego czynu, nie wiąże się surowsza odpowiedzialność karna. Tak jak przy innych przestępstwach o alternatywnie określonych znamionach (przestępstwa wieloodmianowe⁵⁴), zagrożenie ustawowe za popełnienie przestępstwa z art. 258 § 1 KK w którymkolwiek z penalizowanych typów jest takie samo, gdy tymczasem istnienie jednakowej sankcji ustawowej uzasadnione jest w sytuacji, gdy alternatywnie określone znamiona zachowują w tym samym stopniu negatywny ładunek społecznej szkodliwości.

Zauważyć ponadto trzeba, iż pomimo podjętej powyżej próby rozróżnienia *in abstracto* ustawowych znamion zorganizowanej grupy i związku przestępczego przyznać należy, iż *in concreto* nie jest to zadanie łatwe, na co wskazuje się uwagę w doktrynie⁵⁵, biorąc pod uwagę istotę działalności przestępczej, jaką jest trzymanie w tajemnicy przez członków danej organizacji przestępczej szczegółów dotyczących sposobu zorganizowania struktury, gdy to właśnie stopień zorganizowania owej struktury jest główną podstawą rozróżnienia pomiędzy omawianymi rodzajami przestępczej działalności zorganizowanej. Zdarza się nierzadko, iż struktura ta zawiązuje się w sposób naturalny, głębiej nieprzemyślany, bez żadnej wizji w tym zakresie. Trudno ustalić jednocześnie, do jakiego stopnia zorganizowania uznawać należy daną organizację za zorganizowaną grupę, a od jakiego za związek przestępczy w sytuacji, gdy posługujemy się tak niedookreślonymi sformułowaniami jak: „luźna grupa”, „bardziej zorganizowana”, „wyższa forma rozwoju”, „trwałe formy organizacyjne”, „większa skala działalności”, bez posiadania konkretnego do nich punktu odniesienia, tym bardziej że organizacje przestępcze nie posługują się w swojej działalności schematami, zwłaszcza prawniczymi, a po prostu wszelkimi sposobami dążą do osiągnięcia postawionego sobie celu. Co więcej, w piśmiennictwie podkreśla się, iż nie jest *in abstracto* możliwe wskazanie zestawu cech, których występowanie przesądzać będzie o tym, czy dane zrzeczenie przestępcze stanowić będzie zorganizowaną grupę, czy związek przestępczy⁵⁶.

⁵⁴ W których *de facto* można wyróżnić więcej niż jeden typ czynu zabronionego tego samego rodzaju, por. Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015, s. 219.

⁵⁵ Wskazując na te same lub podobne cechy charakteryzujące obydwa sposoby współdziałania przestępczego, por. J. Majewski, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, *Komentarz do art. 53-116*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2016, s. 264.

⁵⁶ Zob. A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, s. 381.

Wyżej wskazane okoliczności powodują piętrzenie trudności dowodowych, które związane są z prowadzeniem postępowania karnego przeciwko organizacjom przestępczym. Znajduje to odzwierciedlenie w karalności za udział w zorganizowanych grupach przestępczych oraz związkach przestępczych, gdzie skazanie za udział w tych drugich następuje niezmiernie rzadko. Ta forma przestępczego współdziałania pojawia się w zaledwie kilku orzeczeniach Sądu Najwyższego⁵⁷. W swojej pracy zawodowej⁵⁸ nie spotkałem się z wyrokiem skazującym za udział w związku przestępczym⁵⁹. Wynikać to może przede wszystkim ze względów pragmatycznych, związanych z omówionymi trudnościami w rozróżnieniu obydwu przedmiotowych instytucji. Organy ścigania, jak również sąd, wolą bowiem przypisać sprawcy udział w zorganizowanej grupie przestępczej, niż wykazywać udział w wyższej formie zorganizowania przestępczego, co i tak nie wiąże się z odmienną kwalifikacją prawną czy też innym (surowszym) ustawowym zagrożeniem karą.

Powyższe rozważania skłaniają do refleksji odnośnie rozdzielania dwóch zawartych w przepisie art. 258 § 1 KK form działalności zorganizowanej i uczynienie z udziału w zorganizowanej grupie przestępczej typu podstawowego oraz typu⁶⁰ w postaci udziału w związku mającym na celu popełnienie przestępstwa. Wiązałoby się z tym ustanowienie odmiennej sankcji karnej za popełnienie każdego z typów przestępstw. Oczywiście surowsza z nich *de le ferenda* powinna być przewidziana dla brania udziału w związku przestępczym, z zagrożeniem, według mojej oceny, w sytuacji pozostawienia w dotychczasowych granicach zagrożenia za udział w zorganizowanej grupie przestępczej, od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności.

Rozwiązanie takie nie miałyby charakteru zupełnego *novum* w polskim prawie karnym. W pewnym sensie nawiązywałoby do tradycji Kodeksu karnego z 1932 r., uważanego za jeden z najlepszych ówczasie, jeśli nie najlepszy Kodeks karny w Europie⁶¹. W kodyfikacji tej, nader syntetycznej, typy przestępstw odnoszące się do działalności przestępczej większej ilości osób uregulowane były w oddzielnych jednostkach redakcyjnych – artykułach bądź

⁵⁷ Zob. D. Karpel, *Przestępczość zorganizowana*, Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ 2017, Nr 7, s. 6-7 (dostęp: 30.10.2017 r.).

⁵⁸ Osiem lat stażu pracy w sprawach karnych w instancji odwoławczej sądu okręgowego.

⁵⁹ Trudno odnaleźć dane statystyczne z podziałem na udział w zorganizowanej grupie przestępczej i związku przestępczym. Danych takich nie publikuje Ministerstwo Sprawiedliwości, nie zawierają ich również *Raporty o stanie bezpieczeństwa w Polsce* wydawane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

⁶⁰ Pomijam w tym miejscu kwestię dogmatyczną, związaną z ustaleniem, czy wskazane typy przestępstw pozostawałyby wzajemnie w stosunku: typ podstawowy – typ uprzywilejowany, czy też w stosunku typ podstawowy – typ podstawowy.

⁶¹ Por. K. Daszkiewicz, *Kodeks karny z 1997 roku. Uwagi krytyczne*, Gdańsk 2001, s. 9; por. też stanowisko A. Zolla, o „znakomitym”, „bardzo dobrym” Kodeksie karnym z 1932 r., tenże, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, J. Stelmach, W. Uruszczyk (red.), Kraków 2000, s. 278 oraz w podobnym tonie W. Mąciora, *Złe prawo należy zmienić*, [w:] *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarcza*, Ł. Pohl (red.), Poznań 2009, s. 367.

paragrafach. Oddzielnie zatem penalizowano w szczególności branie udziału w zgromadzeniu lub w zebraniu, mającym na celu przestępstwo (art. 164 § 1 KK z 1932 r.), urządzanie lub kierowanie takiego zgromadzenia lub zebrania lub kierowanie nimi (art. 164 § 2 KK z 1932 r.), branie udziału w związku, którego istnienie, ustrój lub cel ma pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej (art. 165 § 1 KK z 1932 r.), zakładanie takiego związku lub kierowanie nim (art. 165 § 2 KK z 1932 r.), branie udziału w związku mającym na celu przestępstwo (art. 166 § 1 KK z 1932 r.)⁶², zakładanie takiego związku lub kierowanie nim (art. 166 § 2 KK z 1932 r.)⁶³, branie udziału w bezprawnie utworzonym związku zbrojnym (art. 167 § 1 KK z 1932 r.), zakładanie takiego związku lub kierowanie nim lub dostarczanie mu broni (art. 167 § 2 KK z 1932 r.), z różnym zagrożeniem ustawowym sankcją karną za każde z nich⁶⁴. Trochę inaczej rzecz wyglądała w Kodeksie karnym z 1969 r., który omawianą problematykę ujął w przepisach od art. 276 DKK do art. 279 DKK. Przewidziany w art. 276 § 1 DKK udział w związku mającym na celu przestępstwo zagrożony był karą od 6 miesięcy do lat 5, podobnie jak inny typ podstawowy urządzania zebrania mającego na celu przestępstwo albo kierowanie takim zebraniem (art. 279 DKK). Typami kwalifikowanymi do przestępstwa udziału w związku przestępczym były: zbrojny charakter związku zagrożony karą od roku do 8 lat pozbawienia wolności (art. 276 § 2 DKK) oraz zakładanie takiego związku lub kierowanie nim zagrożone karą od 2 do 10 lat pozbawienia wolności (art. 276 § 3 DKK)⁶⁵. Na szczególną uwagę zasługuje przepis art. 276 § 1 DKK, który podlegał dwukrotnej nowelizacji. Przewidując początkowo odpowiedzialność za branie udziału w związku mającym na celu przestępstwo, od 6.6.1989 r. wymagał, by było to przestępstwo zagrożone karą roku pozbawienia wolności lub surowszą. O wiele bardziej znaczącą zmianę, z punktu widzenia przedmiotu niniejszego artykułu, przepis ten przeszedł w 1995 r., kiedy to otrzymał następujące brzemienie: „Kto bierze udział w związku lub w zorganizowanej grupie mających na celu przestępstwo zagrożone karą roku lub surowszą, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5”⁶⁶.

⁶² Zagrożone karą do 5 lat więzienia.

⁶³ Zagrożone karą do 10 lat więzienia.

⁶⁴ Jednakową sankcją karną w postaci kary więzienia do lat 5 lub aresztu przewidziano za urządzenie zgromadzenia lub zebrania mającego na celu przestępstwo lub kierowanie nimi (art. 164 § 2 KK z 1932 r.) oraz zakładanie związku, którego istnienie, ustrój lub cel ma pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej, lub kierowanie takim związkiem (art. 165 § 1 KK z 1932 r.) Są to jednak dwa różne typy kwalifikowane dwóch różnych typów przestępstw.

⁶⁵ Przepis art. 277 § 1 DKK zawierał klauzulę niekaralności, art. 277 § 2 DKK regulował instytucję tzw. czynnego żalu. Przepis art. 278 § 1 DKK penalizował branie udziału w związku, którego istnienie, ustrój lub cel miał pozostać tajemnicą wobec organów państwowych, art. 278 § 2 DKK – zakładanie takiego związku lub kierowanie nim, art. 278 § 3 DKK – pełnienie czynności kierowniczych w związku, który rozwiązano lub któremu odmówiono zalegalizowania.

⁶⁶ Dla porządku wskazać trzeba, iż równocześnie nastąpiły odpowiednie modyfikacje brzmienia przepisów powiązanych z art. 276 § 1 DKK, tj. art. 276 § 2 i 3 DKK, oraz art. 277 § 1 i 2 DKK.

Z poczynionych wyżej rozważań wynika, iż dopiero nowelizacja Kodeksu karnego z 1969 r., dokonana 20.11.1995 r., wprowadziła kodeksową regulację karalnego udziału w zorganizowanej grupie mającej na celu popełnienie przestępstwa. Utrzymana została ona nową ustawą karną z 1997 r. Z jej motywów ustawodawczych wynika, że „nowy kodeks, biorąc pod uwagę narastanie zjawiska zorganizowanej przestępczości, wprowadził, obok karalności udziału w związku mającym na celu popełnienie przestępstwa, także udział w zorganizowanej grupie mającej taki cel (art. 258 § 1 KK), charakteryzującej się niższym stopniem organizacji”⁶⁷. Można to zinterpretować jako wprowadzenie karalności udziału w zorganizowanej grupie przestępczej, który być może ustawodawca uważał dotychczas za niekaralny, obok wcześniej już karalnego udziału w związku przestępczym. Moim zdaniem bardziej trafne jest jednak przyjęcie, że regulacją z art. 258 § 1 KK dokonano „rozbitcia” związku przestępczego na zorganizowaną grupę przestępczą oraz związek przestępczy.

W tym względzie wrócić trzeba do wcześniejszych kodyfikacji, które przewidywały bezprawność udziału w związku przestępczym. Kodeks karny z 1932 r. w art. 164 przewidywał odpowiedzialność karną za branie udziału w zgromadzeniu lub zebraniu mającym na celu popełnienie przestępstwa. Zwracano przy tym uwagę, iż nie chodzi o przypadkowe skupisko większej ilości osób, lecz skupisko wcześniej zaplanowane i zwołane w określonym celu przestępczym⁶⁸. Wskazywano również na podobieństwo tej konstrukcji do spisku, a więc zmowy związanej dla dokonania określonego przestępstwa⁶⁹. Przepis art. 166 KK z 1932 r. penalizował branie udziału „w związku mającym na celu przestępstwo”. Uwidaczniano na tle tego przepisu, iż związek składa się z co najmniej 3, a najczęściej większej liczby osób, posiada określoną organizację, z czym w sposób naturalny związany jest podział ról⁷⁰. Nie był on obliczony na jedno przedsięwzięcie, ale na trwałe lub przynajmniej dłuższe istnienie, w trakcie którego członkowie poświęcają czas, trud, środki pieniężne dla realizacji przestępczej działalności⁷¹. Za związek przestępczy uważano „bandę”⁷²

⁶⁷ Zob. I. Fredrich-Michalska et al., *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 204.

⁶⁸ Por. wyrok SN z 9.12.1932 r., 2 K. 1333/32, OSNK 1933, z. 2, poz. 30; S. Glaser, A. Mogilnicki, *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934, s. 553-554; wyrok z 13.4.1934 r., 3 K. 1299/33, OSNK 1934, z. 11, poz. 231; L. Peiper, *Komentarz do Kodeksu karnego*, Kraków 1936, s. 353.

⁶⁹ Por. J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1938, s. 431; por. też: W. Makowski, *op. cit.*, s. 522, który o spisku pisze jako porozumieniu przestępnym opartym o określony plan i zamiar popełnienia przestępstwa.

⁷⁰ Por. W. Makowski, *op. cit.*, s. 524.

⁷¹ Por. S. Glaser, A. Mogilnicki, *op. cit.*, s. 558-559; J. Makarewicz, *op. cit.*, s. 432-433.

⁷² Bandą nazywano stałe porozumienie członków oparte na zamiarze prowadzenia działalności przestępczej zawodowo, por. orzeczenie SN z 28.12.1923 r., 4573/1923, OSNK 1923, z. 1, poz. 280; wyrok SN z 23.3.1934 r., 1 K. 47/34, OSNK 1934, z. 10, poz. 200; S. Glaser, A. Mogilnicki, *op. cit.*, s. 560; W. Makowski, *op. cit.*, s. 522; szerzej na temat „bandy” we współczesnym rozumieniu: A. Michalska-Warias, *Przestępczość zorganizowana i prawnokarne formy jej przeciwdziałania*, Lublin 2006, s. 52-54, oraz E. Pływaczewski, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, E. Pływaczewski (red.), Warszawa 2011, s. 35-39.

lub „spisek” działający przez dłuższy okres czasu⁷³, ale przyjmowano również w orzecznictwie, iż związkiem przestępczym obok wymienionych form współpracy jest również porozumienie tworzące organizację powołaną dla popełnienia tylko jednego przestępstwa, skomplikowanego, wymagającego dłuższej działalności⁷⁴, co łączy się również z większym ciężarem gatunkowym planowanego przestępstwa. Aktualność zachowuje pogląd wyrażony na tle Kodeksu karnego z 1932 r., wedle którego nie wyłącza przestępności związku jego założenie w innym niż popełnienie przestępstw celu, jeżeli cel przestępny zrodził się dopiero w toku istnienia określonego związku⁷⁵. Inne będą jednak wówczas ramy czasowe przypisania przynależności członka do takiego związku czy zorganizowanej grupy przestępczej.

Również na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r., aż do nowelizacji z 1995 r., nie rozróżniano zorganizowanej grupy, a jedynie związek przestępczy, penalizując w art. 276 § 1 DKK branie udziału w związku „mającym na celu przestępstwo”. Na tle tego przepisu wskazywano, iż związek jest trwałym zespołem, posiadającym cechy organizacji i wewnętrzny system kierownictwa⁷⁶, przy czym karalne było samo uczestnictwo w związku przestępczym zawiązanym na podstawie porozumienia grupy osób, mających wspólny cel dokonywania przestępstw, chociażby ich popełnienie nie było konkretnie zaplanowane, ustanawiających między sobą formy współdziałania⁷⁷. Także na tle tej kodyfikacji rozróżniano spisek, przez który rozumiano związek zawiązany dla popełnienia jednego przestępstwa, oraz bandę, zawiązaną dla popełnienia wielu przestępstw⁷⁸. Dla przypisania sprawstwa należało stwierdzić przystąpienie do takiej grupy ze świadomością celu i form działania, chociażby sprawca nie podjął żadnej czynności zmierzającej do realizacji celu związku⁷⁹. Było ono oczywiście uznawane za przestępstwo formalne⁸⁰.

Inną moją propozycją dotyczącą uregulowania problematyki przestępczości zorganizowanej jako typu czynu zabronionego w warunkach *de lege lata* jest całkowita rezygnacja z ujęcia w ramy kodeksowe związku mającego na celu popełnienie przestępstwa, z pozostawieniem w zakresie penalizacji udziału w zorganizowanej grupie mającej na celu popełnienie przestępstwa. W tym wypad-

⁷³ Por. wyrok SN z 9.12.1932, 2 K. 1332/32, OSNK 1933 z. 2, poz. 29; J. Makarewicz, *op. cit.*, s. 434. Za spisek uważano generalnie zamiar potoczony z planem popełnienia określonego przestępstwa. Za bandę natomiast zorganizowanie się w celu rozwijania działalności przestępczej – popełnienia większej ilości przestępstw, por. S. Glaser, A. Mogilnicki, *op. cit.*, s. 558-560.

⁷⁴ Por. orzecznictwo cyt. za L. Peiperem, *op. cit.*, s. 358.

⁷⁵ Por. W. Makowski, *op. cit.*, s. 524.

⁷⁶ Por. O. Chybiński, [w:] *Prawo karne. Część szczególna*, W. Świda (red.), Wrocław – Warszawa 1971, s. 454; W. Świda, *Prawo karne, op. cit.*

⁷⁷ Por. E. Pływaczewski, [w:] *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, A. Marek (red.), Warszawa 1986, s. 449.

⁷⁸ Por. O. Chybiński, *op. cit.*; W. Świda, *op. cit.*

⁷⁹ Por. O. Chybiński, *op. cit.*; E. Pływaczewski, [w:] *Prawo karne...*, *op. cit.*

⁸⁰ Por. O. Chybiński, *op. cit.*; J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 552; E. Pływaczewski, [w:] *Prawo karne...*, *op. cit.*

ku sfera przestępczej działalności związku nie pozostałaby oczywiście bezkarna, ale znalazłaby się w ramach karalności działania zorganizowanej grupy przestępczej, bez uszczerbku dla zachowania praworządności. Każdy bowiem związek przestępny jest *de lege lata* rodzajem zorganizowanej grupy przestępczej, tyle że rozwiniętym, o wyższym stopniu zorganizowania jej elementów składowych⁸¹. W tej sytuacji uwarunkowania, które *de lege lata* przemawiają za istnieniem związku mającego na celu popełnienie przestępstwa, jako okoliczności obciążające uzasadniałyby miarkowanie wymiaru kary w ramach sądowego do tego upoważnienia.

Za stanowiskiem tym przemawia również niewątpliwa trudność praktyczna⁸² we właściwym usytuowaniu konkretnej wieloosobowej działalności przestępczej jako zorganizowanej grupy albo związku przestępczego. Każda organizacja przestępcza ma przecież charakter nieformalny i niejawną, chronioną przed osobami spoza grona członków, a sama jej struktura nakierowana jest na popełnienie co najmniej jednego przestępstwa, co nie ułatwia jej analizy, dokonania koniecznego (dla zastosowania właściwej kwalifikacji prawnej) ustalenia stopnia zorganizowania.

Reasumując, stwierdzić trzeba, iż w sytuacji, gdy w miarę jasno rozróżnia się w teorii zorganizowaną grupę i związek mające na celu popełnienie przestępstwa, to mogą jednak zachodzić praktyczne problemy z zakwalifikowaniem danego zachowania jako jednego ze wskazanych typów przestępstwa. Mówi się bowiem o mniej lub bardziej złożonym stopniu zorganizowania, będącego główną podstawą dokonania rozróżnienia tych form organizacyjnych, jednak nigdzie nie jest wskazane, gdzie przebiega granica pomiędzy stopniami zorganizowania, rozgraniczająca omawiane typy przestępstw. Ponadto przyjmując bezspornie, że cechy związku przestępczego sprawiają, iż jest to przestępstwo o większej społecznej szkodliwości niż zorganizowana grupa przestępcza, przyjęto jednakową sankcję za popełnienie przestępstwa w tej formie, bez możliwości wymierzenia surowszej kary, jako że znamiona czynu zabronionego określono alternatywnie, tworząc strukturę odpowiadającą przestępstwu wieloodmianowemu.

Wyżej zarysowane ułomności regulacji zorganizowanej grupy i związku przestępczego skłaniają do wysunięcia postulatów *de lege ferenda* odnośnie rezygnacji z penalizacji udziału w związku przestępczym, a co najmniej rozdzielenia omawianych typów przestępstw i ujęcia ich w oddzielnych jednostkach redakcyjnych z różnym zagrożeniem ustawowym karą za ich popełnienie.

⁸¹ Zob. *Nowe kodeksy karne...*, *op. cit.*

⁸² Por. wyrok SA w Lublinie z15.5.2003 r., II AKa 146/02, Prok. i Pr.-wkt. 2004, Nr 6, poz. 19.

Organized criminal group and criminal association (Art. 258 § 1 of the Criminal Code)

Summary

The subject of this article is the issue related to the offense regulated in Article 258 § 1 of the Criminal Code. The work will present common characteristics of an organized group and a criminal union having as its purpose the commission of an offence as well as the features of each of these organizational forms. Attention will be drawn to the differences in the definition of each of these forms of criminal activity. In conclusion, I will present a proposal for a new approach to an organized criminal group and a criminal union as two separate types of crimes, located in separate editorial units, with independent and differing sanctions for their violation reflecting the degree of social harmfulness of each type of these two crimes. Alternatively, I will present a proposal to renounce penalizing the participation in a criminal union.

Keywords: crime against public order, organized criminal group, criminal union having as its purpose the commission of an offence, organized crime, criminal union